

BOROWIACZEK

BIULETYN OGÓLNOPOLSKIEGO
TOWARZYSTWA OCHRONY
NIETOPERZY

NUMER 1/2000 (6)

LIPIEC 2000 R.

POZNAŃ-WARSZAWA

Spis treści

Z ŻYCIA TOWARZYSTWA	2
Doktor Andrzej Lech Ruprecht został honorowym członkiem OTON!	2
Powstało Porozumienie dla Ochrony Nietoperzy	2
Aktywność Chiropterologiczna w Puszczy Białowieskiej.....	3
Z KRAJU	3
Zmarł Profesor Wincenty Harmata	3
XIII Ogólnopolska Konferencja Chiropterologiczna (Błażejewko, 5-7 VII 1999 r.)	3
VIII Europejskie Sympozjum Badań nad Nietoperzami (Kraków, 23-27 VIII 1999)	4
Przeniesienie zimujących nietoperzy	4
Zakaz wstępu dla nietoperzy i innych zwierząt do poznańskich domostw	4
INFORMACJE	5
Kłopoty z łacińskimi nazwami nietoperzy	5
XIV Ogólnopolska Konferencja Chiropterologiczna	5
PRZEGLĄD NOWEGO PIŚMIENICTWA KRAJOWEGO	5
RÓŻNE	6
Nietoperze w pracach magisterskich, doktorskich i dyplomowych	6
Bacardi i nietoperze	8
Lista dyskusyjna "GACEK"	9

Z życia Towarzystwa

Doktor Andrzej Lech Ruprecht został honorowym członkiem OTON!

Podczas ostatniego spotkania członków OTON w Błażejewku, zapadła decyzja o nadaniu honorowego członkostwa naszej organizacji Panu dr. Andrzejowi Lechowi Ruprechtowi. W ten sposób chcemy zapoczątkować działania mające na celu uznanie i uhonorowanie zasług nestorów polskiej chiropterologii, osób najbardziej zasłużonych dla badań i ochrony krajowych nietoperzy.

Doktor Ruprecht urodził się 20 kwietnia 1935 roku w Gdańsku, gdzie mieszkał do chwili wybuchu II wojny światowej. W okresie okupacji wraz z rodzicami początkowo mieszkał w Łodzi, później w Nowym Sączu, gdzie rozpoczął naukę w polskiej szkole podstawowej, którą ukończył po powrocie do Gdańska. W mieście tym ukończył również Liceum Ogólnokształcące (1955) oraz rozpoczął studia na wydziale lekarskim AM, które niebawem przerwał wskutek pogorszenia się stanu zdrowia po przebytej wcześniej chorobie. W roku 1957 zmienił kierunek studiów rozpoczynając naukę na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, gdzie zaliczył pierwsze dwa lata studiów. Dalsze studia specjalizacyjne kontynuował na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, które pomyślnie ukończył w roku 1962. Dalsza praca zawodowa, aż do przejścia na rentę w 1990 r. związana była z Zakładem Badania Ssaków PAN w Białowieży. Rozprawę doktorską A. L. Ruprecht przedstawił na Uniwersytecie Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie w 1973 r. i dotyczyła „Zmienności kraniometrycznej środkowoeuropejskiej populacji piżmaka *Ondatra zibethicus* (Linnaeus 1766)”.

Pasją kolekcjonowania materiałów osteologicznych towarzyszy mu od najmłodszych lat, gdyż już jako uczeń szkoły podstawowej zbierał szkielety kręgowców, później jako pracownik Zakładu Badania Ssaków przyczynił się do tego, że kolekcja materiałów kostnych tego zakładu należy do największych w Polsce.

Główne zainteresowania badawcze dr. Ruprechta skupiają się wokół morfologii, systematyki i faunistyki ssaków, w szczególności zaś dotyczą poszukiwania i oceny cech taksonomicznych pomocnych w identyfikacji materiałów osteologicznych - również o znacznym stopniu uszkodzenia. Zainteresowania te poparte badaniami bogatych zbiorów materiałów wyplukowych sów oraz kolekcji krajowych i zagranicznych znalazły wyraz w opracowaniu rozdziałów dotyczących nietoperzy w opracowaniach zbiorowych: wraz z prof. K. Kowalskim w „Kluczu do oznaczania ssaków Polski” (red. Z. Pucek) i w „Atlasie rozmieszczenia ssaków w Polsce” (red. Z. Pucek, J. Raczyński). Wśród bogatego dorobku naukowego dr. Ruprechta obejmującego blisko 200 publikacji, ponad 70 publikacji dotyczy bezpośrednio, bądź pośrednio, nietoperzy. W 1986 roku wraz z dr. W. Bogdanowiczem opublikowali w Tygodniku Powszechnym jeden z pierwszych tekstów o potrzebie ochrony obiektów w Międzyrzeczkim Rejonie Umocnionym, planowanym wówczas, jako miejsce odpadów radioaktywnych.

Dr Ruprecht, mimo poważnych problemów ze zdrowiem, jest nadal zaangażowany w działania na rzecz ochrony nietoperzy, zwłaszcza na Kujawach. Zajmuje się też popularyzacją wiedzy teriologicznej, co czyni z dużym talentem i wdziękiem, posługując się (jak niewielu naukowców) bardzo ładną polszczyzną. Pozostaje człowiekiem bardzo życzliwym dla kolegów po fachu i chętnie służy pomocą i radą.

Krzysztof Kasprzyk, Toruń

Powstało Porozumienie dla Ochrony Nietoperzy

Dnia 15 kwietnia 2000 r. cztery organizacje zajmujące się ochroną nietoperzy w Polsce (Fundacja Ekologiczna Ziemi Legnickiej „Zielona Akcja”, OTON, PTO „Salamandra” oraz PTPP „pro Natura”) podpisały umowę powołującą do życia Porozumienie dla Ochrony Nietoperzy. Z tą chwilą, wszystkie te organizacje postanowiły informować się o projektowanych działaniach ochronnych i badawczych, a większość z nich realizować wspólnie. Pozwoli to zoptymalizować zdobywanie i wykorzystanie funduszy na ochronę. Jednocześnie postanowiono stworzyć wspólny, obowiązujący we wszystkich czterech organizacjach system licencjonowania badaczy nietoperzy oraz weryfikowania stwierdzeń najrzadszych gatunków nietoperzy w Polsce. Postanowiono także powołać do życia naukowe czasopismo poświęcone nietoperzom.

W późniejszym okresie zostaną przygotowane większe projekty. Pierwszy będzie dotyczył ochrony letnich i zimowych kryjówek nietoperzy. Dlatego zwracamy się z prośbą o zastanowienie się, czy nasi członkowie nie znają takich stanowisk, które wymagałyby jakichkolwiek działań interwencyjnych. W przypadku kolonii zimowych chodziłoby głównie o zamknięcie wejścia i ewentualnie wzbogacenie kryjówki w mikroukrycia dla nietoperzy. Natomiast niektóre strychy drewnianych budynków, na których bytują nietoperze, są zasypywane ich odchodami, w wyniku czego następuje gnicie stropu budynku. W takiej sytuacji istnieje możliwość zbudowania platformy chroniącej strop. Oczywiście wszelkie prace mogą być podejmowane w obiektach, grupujących większe liczby nietoperzy.

Porozumienie jest otwarte dla innych organizacji i instytucji, które posiadają samodzielną osobowość prawną, zajmują się ochroną przyrody, a ich działalność nie jest nastawiona na zysk. Mamy nadzieję, że przynajmniej niektóre organizacje, których działalność na niwie nietoperzowej jest szeroko znana, przyłączą się do naszego porozumienia.

Marek Kowalski, Warszawa

Aktywność Chiropterologiczna w Puszczy Białowieskiej

Podobnie jak w roku ubiegłym na terenie PB, korzystając z pomocy licznych wolontariuszy, prowadziliśmy badania mające na celu m.in. określenie preferencji nietoperzy w wyborze dziennych kryjówek nietoperzy. Podstawowe metody w naszej pracy to: odławianie nietoperzy w sieci nad ciekami, zaopatrywanie ich w nadajniki oraz pilne wsłuchiwanie się w odgłosy płynące z odbiornika radiotelemetrycznego, pozwalające ostatecznie odnaleźć "to" drzewo spośród tysięcy innych..., a potem już "tylko" wypatrywanie oczu w celu lokalizacji kryjówki (najczęściej gdzieś na wysokości 20 m). Inne działania to: wchodzenie na drzewa i odłów nietoperzy z dziupli, analiza środowiska (czyli ABC botanika-lesnika-amatora), a dla innych piknik pod gwiazdami z anteną w rękę.

W sumie w ciągu 2 lat zlokalizowaliśmy ponad 40 kryjówek nietoperzy: borowca wielkiego, borowiaczka, nocka rudego, nocka Brandta, mroczka posrebrzanego, karlika większego i gacka brunatnego. Nietoperze preferowały w Puszczy drzewa charakteryzujące się dużą średnicą w pierśnicy. Zasiedlane były głównie dęby i jesiony, ale także klony, graby, olsze i sosny. Część dziupli używanych przez nietoperze w zeszłym roku ponownie była zasiedlona, ale obserwowano także powroty nietoperzy do dziupli zasiedlanych już w tym sezonie. Po raz pierwszy w Puszczy Białowieskiej mieliśmy okazję podsłuchiwać samce karlika większego śpiewające z dziupli. Autor nie słyszał głosów socjalnych, ale szczęśliwie lepszą detekcję prezentują studenci i urzędnicy.

Przeprowadzenie niniejszych badań nie byłoby możliwe bez pomocy studentów m.in. z Torunia, Poznania, Łodzi, Wrocławia i z Siedlec. Szczególnie chcę podziękować członkom Koła Naukowego z Akademii Podlaskiej, które dostarczało "siły roboczej" o każdej porze dnia i nocy. Sezon ten w kronikach towarzyskich zapisze się jako szczególnie urodzajny w komary - obserwacja wylotu nietoperzy groziły wykrwawieniem pomocników. Nie pomagały repelenty ani pozornie szczelne okrycia. W ciągu dnia za to gnębiły nas upały i muchy. Zmorą naszej pracy w terenie okazała się też być burzowa pogoda. Szczęśliwie jednak obyło się bez strat w ludziach i sprzęcie.

Jeszcze raz dziękuję wszystkim pomocnikom za pracę, dzięki którym zaplanowane badania mogły być przeprowadzone. Chętnych do współpracy w kolejnych sezonach proszę o kontakt: ZBS, 17-230 Białowieża.

Ireneusz Ruczyński, Białowieża

Z kraju

Zmarł Profesor Wincenty Harmata

28 maja 2000 r. zmarł nagle prof. dr hab. Wincenty Harmata - znawca ptaków i nietoperzy, wieloletni pracownik i kierownik Zakładu Zoopsychologii i Etologii Zwierząt Instytutu Nauk o Środowisku Uniwersytetu Jagiellońskiego. Był nestorem polskiej chiropterologii. Ze względu na swoją wiedzę i doświadczenie cieszył się niezwykłym poważaniem wśród polskich przyrodników. Cechowała go wielka prawość i niezwykła skromność. Odszedł nauczyciel, którego kilka pokoleń badaczy nietoperzy uważało za swego Mistrza.

Andrzej Kepel, Poznań

XIII Ogólnopolska Konferencja Chiropterologiczna (Błaziejewko, 5-7 VII 1999 r.)

Kolejna, już XIII Ogólnopolska Konferencja Chiropterologiczna, odbyła się w dniach 5-7 listopada 1999 roku w Błaziejewku, w pobliżu Poznania. Głównym organizatorem było Polskie Towarzystwo Ochrony Przyrody "Salamandra", wśród współorganizatorów był m.in. OTON. Pierwsze dwa dni przeznaczone były na sesje plenarne, sesję plakatową oraz warsztaty, trzeciego dnia odbyła się sesja terenowa.

W Konferencji uczestniczyło ponad 100 osób z całego kraju, zajmujących się ochroną i badaniem nietoperzy. Zaprezentowano 29 plakatów, 11 referatów i 5 komunikatów. Zorganizowano cztery warsztaty: "Ochrona nietoperzy w lasach", "Rehabilitacja i hodowla nietoperzy owadożernych", "Wykorzystanie metod statystycznych w chiropterologii" oraz "Jak promować nietoperze i ich ochronę w mediach?". Przeprowadzono dwa konkursy: rozpoznawania gatunków nietoperzy z przezroczycy i na najciekawszy oraz najlepiej przygotowany plakat. Podczas Konferencji prezentowana była wystawa znaczków pocztowych przedstawiających nietoperze z kolekcji Marka Kowalskiego. Ostatniego dnia uczestnicy wzięli udział w wycieczce chiropterologicznej, w trakcie której zwiedzili pierwsze w Polsce Obserwatorium Nietoperzy "Batmanówka" w Kopankach, fragment rezerwatu "Nietoperek II", Wystawę "Nietoperze - zwierzęta nieznanne" w Pniewie oraz Fort Ila w Poznaniu - przyszły Wielkopolski Ośrodek Edukacji Przyrodniczej.

Odbywające się już po raz trzynaste spotkanie miłośników nietoperzy z całego kraju stanowiło doskonałą okazję do wymiany doświadczeń i zapoznania się z aktualnym stanem badań nad nietoperzami oraz problemami polskiej

chiropterologii. Szczególnym walorem tego spotkania było duże zróżnicowanie uczestników. Poza przedstawicielami świata nauki, w konferencji uczestniczyli również liczni praktycy ochrony przyrody, a także spora grupa młodzieży. Nowością tegorocznej konferencji, mającą duże walory integracyjne, był "Bal Nietoperzoluba". Jedną z jego atrakcji był poczęstunek, przygotowany przez sponsora - Bacardi-Martini Polska Sp. z o.o., podczas którego miłośnicy nietoperzy mieli możliwość spróbować rumu, którego historia od początku związana jest z tymi ssakami.

Materiały konferencyjne (streszczenia referatów i plakatów) oraz spora kolekcja zdjęć dostępne są w Internecie pod adresem: <http://www.salamandra.org.pl/konferencja/>.

Andrzej Węgiel, Poznań

VIII Europejskie Sympozjum Badań nad Nietoperzami (Kraków, 23-27 VIII 1999)

Kolejne spotkanie europejskich badaczy i miłośników nietoperzy miało miejsce w Krakowie. Była zatem okazja do zaprezentowania wyników swoich badań polskim badaczom tych ssaków. Niestety, liczba naszych rodaków obecnych na sympozjum krakowskim (32 osoby) była zbliżona do sympozjum holenderskiego (gdzie trzy lata temu było nas 28 osób).

Jak wypada polska chiropterologia na tle chiropterologii europejskiej? Na sympozjum przedstawiono 127 wystąpień dotyczących badań europejskich, w tym 14 (11%) autorstwa naszych rodaków. Dominowały wystąpienia dotyczące różnych aspektów ekologii okresu rozrodu (30 wystąpień, w tym 4 polskie), faunistyki (21, 0), ochrony i edukacji (20, 2) oraz hibernacji (18, 7). Widać zatem, że częściej niż inni zajmujemy się hibernacją (w Europie badania nad tym problemem są coraz rzadsze); dziwi natomiast całkowity brak podsumowań badań faunistycznych. Co prawda, tego typu sympozjum nie jest odpowiednim forum do prezentowania wyników takich badań, zwłaszcza prowadzonych na małych obszarach, jednak w sytuacji, gdy granicami obszarów badawczych są granice polityczne, wystąpienia typu „Nietoperze San Marino” są nieuniknione. A marzy mi się opracowanie np. nietoperzy Alp albo chociażby Karpat.

Wśród letnich badań nietoperzy zwraca uwagę fakt, że 8 wystąpień dotyczyło wyników badań prowadzonych przy użyciu detektorów (w tym 3 Polskie) a aż 7 (1) prezentowało wyniki uzyskane przy zastosowaniu telemetrii! Telemetria, mimo że droższa, zaczyna zatem wypierać detektory. Trzeba starać się i w Polsce zdobywać fundusze na prowadzenie obserwacji tą metodą!

Zwraca uwagę także mała liczba wystąpień dotyczących echolokacji u nietoperzy (7), anatomii i fizjologii (8) i pokarmu nietoperzy (9). Z kolei aż cztery wystąpienia dotyczyły urbanizacji borowców wielkich, które np. w Niemczech i na Węgrzech występują powszechnie w miastach wykorzystując budynki z wielkiej płyty jako kryjówki. Wydaje się że w Polsce to zjawisko jest na razie marginalne, warto jednak zwrócić uwagę na borowce wielkie i prześledzić zasiedlanie takich kryjówek w naszym kraju.

Sympozja odbywają się co trzy lata. Kolejne, w roku 2002, odbędzie się w północnej Francji, w Hawrze.

Marek Kowalski, Warszawa

Przeniesienie zimujących nietoperzy

Dnia 2 III 2000 r. na wniosek Dyrektora Zespołu Nadwiślańskich Parków Krajobrazowych, zgodnie z zezwoleniem Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody, w miejscowości Gruczno dokonano interwencyjnego odłowu nietoperzy. Odłów wynikał z konieczności przeniesienia nietoperzy zimujących w przebudowywanym wiadukcie, położonym na trasie Przechowo-Bydgoszcz. Planowane roboty budowlane, tj. wykonanie betonowych opasek wzmacniających starą konstrukcję, zagrażały zimującym nietoperzom. Odłowiono 67 osobników (61 nocków Natterera, 3 nocki rude, 2 mopki i 1 nocka dużego), które przeniesiono do Fortu V w Toruniu. Wykonawcy robót remontowych - Przedsiębiorstwu Robót Mostowych "Promost" z Bydgoszczy zaproponowano odtworzenie utraconych miejsc zimowania. Propozycja została przyjęta i po dostarczeniu projektu zostanie zrealizowana jeszcze w trakcie trwania inwestycji.

Krzysztof Kasprzyk, Toruń

Zakaz wstępu dla nietoperzy i innych zwierząt do poznańskich domostw

W Poznaniu obecnie obowiązuje "Regulamin utrzymywania czystości i porządku...", według którego właściciele nieruchomości powinni "uniemożliwiać ptakom i innym zwierzętom przebywanie na strychach, poddaszach i piwnicach poprzez odpowiednie zabezpieczenie okien, otworów, szczelin itp.". Przepis ten tworzono zapewne z myślą o gołębiach oraz bezpańskich kotach, lecz dotyka on także inne zwierzęta - jak nietoperze, sowy czy sokoły. W związku z tym, poznańskie organizacje zajmujące się ochroną praw zwierząt, wystosowały protesty do Rady Miasta. Zwróciły one

uwagę na sprzeczność tego postanowienia z obowiązującą ustawą o ochronie zwierząt. Wskazały także, że o wiele skuteczniejsze, a przede wszystkim bardziej humanitarne, są metody polegające na aktywnej kontroli zdrowotności oraz liczebności populacji tych zwierząt (np. poprzez kastrowanie kocurów).

Do wniosków o zmianę tego zapisu przyłączyło się Polskie Towarzystwo Ochrony Przyrody "Salamandra". W piśmie skierowanym do Rady Miejskiej Poznania (tekst dostępny w Internecie) zwrócono uwagę na sprzeczność tego paragrafu z Załoženiami Polityki Ekologicznej Państwa, a także z ustawą o ochronie przyrody oraz podpisanymi i ratyfikowanymi przez Polskę Konwencjami Międzynarodowymi - w tym przede wszystkim Konwencjami Bońską i Bernską oraz Porozumieniem o Ochronie Nietoperzy w Europie. Wszystkie wymienione akty prawne nakazują bowiem ochronę siedlisk oraz schronień niektórych dzikożyjących zwierząt, w tym nietoperzy, oraz rzadkich gatunków ptaków.

Warto dodać, że Rada Miejska Poznania ma w dziedzinie ochrony zwierząt chlubne tradycje. Uchwała władz tego miasta z 1798 r. o zakazie łapania ptaków śpiewających, a w szczególności słowików, była jednym z pierwszych w świecie przykładów prawnej ochrony dzikiej przyrody na terenie aglomeracji miejskiej. Dlatego liczymy, że rajcy miejscy szybko się zreflektują i poprawią niefortunne przepisy.

Andrzej Węgiel, Poznań

Na podstawie tekstu Andrzeja Kepela w Aktualnościach Przyrodniczych SALAMANDRA
(<http://www.salamandra.org.pl/news/>)

Informacje

Kłopoty z łacińskimi nazwami nietoperzy

W różnych publikacjach możemy spotkać różną pisownię łacińskich nazw nietoperzy. Najczęściej dotyczy to końcówki nazwy gatunkowej, pochodzącej od nazwiska badacza, zakończonej na -i. Czy należy stosować jedno, czy dwa „i” - np. *Myotis daubentoni* czy *M. daubentonii*? Na szczęście wyjaśnienie tego problemu jest łatwe. Otóż każde nazwisko ma swoją łacińską formę. Jeżeli końcówką takiej formy jest „-i” (Capaccini) lub „-ius” (Blasius, Bechsteinius), wówczas stosujemy dwa „i”. Sytuacja taka ma miejsce w przypadku większości nazw europejskich nietoperzy. Wyjątkami są borowiaczek *Nyctalus leisleri* i nocek *Natterera M. nattereri*, które w końcówce nazwy gatunkowej mają jedno „i”. Wyjaśnienie to jest zgodne z zasadami Międzynarodowego Kodeksu Nomenklatury Zoologicznej z roku 1985.

Marek Kowalski, Warszawa

XIV Ogólnopolska Konferencja Chiropterologiczna

Kolejne spotkanie miłośników nietoperzy odbędzie się w Rogowie (pomiędzy Kuluszkami a Skierniewicami) w dniach 10-12 XI 2000 r. Osoby chcące wziąć w min udział proszone są o kontakt z organizatorami: Mgr Jarosław Domański, Zakład Dydaktyki Biologii i Badania Różnorodności Biologicznej, ul. Banacha 1/3, 90 – 237 Łódź, e-mail: woody@biol.uni.lodz.pl. Dokumenty dotyczące konferencji można znaleźć również w Internecie: <http://www.salamandra.org.pl/konferencja/14ok/>

Marek Kowalski, Warszawa

Przegląd nowego piśmiennictwa krajowego

Zamieszczamy kolejną porcję nowości polskiej literatury chiropterologicznej. Przypominamy, że zamieszczamy tu notki bibliograficzne nowych artykułów lub książek o nietoperzach polskich lub będących autorstwa naszych rodaków.

- Anonymus. 1999. Nietoperze potrzebują przyjaciół. *Gospodyni* 1/2/1999: 52-53.
- Bogdanowicz W. 1998. Quoting and spelling names of species form H. Kuhl's „Die deutschen Fledermäuse. *Bat. Research News* 39, 1: 4-5.
- Borejko M. 1999. Pokochać nietoperza. *Kobieta i Styl* 3/1999: 44-45.
- Bujakiewicz J., 1998. Nie dotykać nietoperzy. *Gazeta Wyborcza - dodatek*. 19 VIII 1998
- Dzięgielewska M. 1999. Zimowy Gość. *Biuletyn PTO „Salamandra”* 1/1999: 10.
- Dzięgielewska M., Lange K. M. 1998. Koło „Salamandry” w Szczecinie zaprasza do współpracy osoby zainteresowane przyrodą. *Biuletyn PTO „Salamandra”* 1/1998: 8-9.
- Filipczak M. 1999. Kto śpi w ciemnym forcie. *Gazeta Stołeczna* 42 z dn. 19 II 1999: 8.

- Fuszara E., Lesiński G. 1997. VII Europejskie Sympozjum badań nad Nietoperzami (Veldhoven, Holandia, 12-16 VIII 1996 r.). Wiad. Ekol. 43: 59-61.
- Kepel A., Dzieciółowski R. 1998. Nietoperze Poznania - liczebność, zagrożenia i działania ochronne. In: Fauna miast (T. Barczak, P. Indykiewicz eds.). ART. Bydgoszcz: 251-259.
- Kowalski M., Krasnodębski I., Sachanowicz K., Dróżdż R., Wojtowicz B. 1998. Występowanie gacka szarego (*Plecotus austriacus*) w Puszczy Kozienickiej. Kulon 3: 102-103.
- Lange K., 1998. Co słyhać w szczecińskiej „Salamandrze”? Biuletyn PTOPI „Salamandra” 2/1998: 8.
- Lesiński G. 1999. W kącie na strychu. Przyr. Pol. 11/1999: 6.
- Łupicki D. 1999. Borowiacek *Nyctalus leisleri* na rozlewisku w Jędrzychowie (woj. dolnośląskie). Chrońmy Przyr. Ojcz. 55, 2: 120-122.
- Mysłajek R. W. 1999. Maraton jaskiniowy okiem chiropterologa. Zacisk 15: 17.
- Okołów Cz. 1998. Chronione gatunki roślin i zwierząt w polskich parkach narodowych. KZPN, BPN, Warszawa-Białowieża.
- Olejnik E., Gmaj M., Kepel A., Dzieciółowski R. 1999. Co nowego w „Salamandrze”? Biuletyn PTOPI „Salamandra” 1/1999: 2-9
- Olejnik E., Kepel A. 1998. Co nowego w „Salamandrze”? Biuletyn PTOPI „Salamandra” 2/1997: 1-8
- Olejnik E., Kepel A., Tryjanowski P. 1997. Co nowego w „Salamandrze”? Biuletyn PTOPI „Salamandra” 1/1997: 2-5
- Olejnik E., Szczepanik-Janyszczek M., Dzieciółowski R., Kepel A. 1997. Co nowego w „Salamandrze”? Biuletyn PTOPI „Salamandra” 2/1997: 2-4
- Ostrowska G. 1998. Szczęśliwy dom, w którym nietoperze są. Biuletyn PTOPI „Salamandra” 2/1998: 16.
- Radzicki G., Hejduk J., Bańbura J. 1999. Tits (*Parus major* and *Parus caeruleus*) preying upon hibernating bats. Ornith. Fenn. 76: 93-94.
- Roemer M., 1999. Ochotniczka w podziemnym raju. Biuletyn PTOPI „Salamandra” 1/1999: 25-29.
- Różalska B., Radzicki G., Sadowska B., Markowski J., Rudnicka W. 1998. Aerobic microflora of *Myotis myotis* (Borkhausen, 1797) and *Barbastella barbastellus* (Schreber, 1774). Bull. PAS, Biol. Sciences 46, 2: 59-67.
- Stolarz P., Lesiński G. 1998. Kręgowce rezerwatu im. Króla Jana III Sobieskiego w Warszawie. Fauna Miast (T. Barczak, P. Indykiewicz eds.). ART. Bydgoszcz: 241-244.
- Zygmunt J. 1999. „Szachownica”. Przyr. Pol. 1/1999: 10.

[MK]

Różne

Nietoperze w pracach magisterskich, doktorskich i dyplomowych

W ostatnim czasie, wraz ze wzrostem popularności nietoperzy, coraz częściej powstają prace magisterskie o tematyce badawczej związanej z tymi ssakami. Niestety, najczęściej o istnieniu danej pracy wie jedynie jej autor, promotor i garstka jego znajomych. Dlatego OTON wyszedł z inicjatywą zebrania bazy danych o pracach magisterskich, doktorskich i dyplomowych i udostępnienia jej wszystkim zainteresowanym. Poniżej prezentujemy zestawienie, w którym zamieszczone są dotychczas zebrane informacje. Jednocześnie kierujemy apel o uzupełnianie ich i o ewentualne korekty. Aktualna lista jest zawsze dostępna w Internecie pod adresem: <http://www.oton.sylaba.pl/mgr.html>

Prace magisterskie

Autor	Tytuł	Uczelnia	Rok	Miasto
Bagrowska E.	Badania nad zimową kolonią nietoperzy w okolicy Międzyrzecza	UAM w Poznaniu, Zakład Zoologii Systematycznej	1978	Poznań
Bogdanowicz Wiesław	Badania nad fauną nietoperzy (<i>Chiroptera</i>) Poznania	UAM w Poznaniu, Zakład Zoologii Systematycznej	1982	Poznań
Bombicki K.	Badania nad fauną nietoperzy (<i>Chiroptera</i>) województwa poznańskiego	UAM w Poznaniu, Zakład Zoologii Systematycznej	1960	Poznań
Cholewa B.	Badania nad fauną nietoperzy (<i>Chiroptera</i>) zimujących w Poznaniu	UAM w Poznaniu, Zakład Zoologii Systematycznej	1980	Poznań
Chudzicka Ewa	Występowanie nietoperzy w sadzie	Akademia Rolnicza w Poznaniu, Katedra Zoologii	1987	Poznań
Chudzińska Iwona	Nietoperze zimujące w fortyfikacjach Torunia	UMK w Toruniu, Zakład Zoologii Kręgowców,	1997	Toruń

		Instytut Biologii i Ochrony Środowiska		
Jarno Anna	Struktura i dynamika zimowych kolonii nietoperzy w Sudetach Zachodnich	Uniwersytet Wrocławski, Muzeum Przyrodnicze	1995	Wrocław
Jarzemowski Tomasz	Preferencje siedliskowe karlika większego <i>Pipistrellus nathusii</i> na Mierzei Wiślanej	Uniwersytet Gdański, Katedra Ekologii i Zoologii Kręgowców	1995	Gdańsk
Jodłowska Agata	Występowanie nietoperzy w sadzie	Akademia Rolnicza w Poznaniu, Katedra Zoologii	1993	Poznań
Kliś Tomasz	Struktura i dynamika populacji zimujących nietoperzy w jaskiniach góry Połom w Górach Kaczawskich	Uniwersytet Wrocławski, Zakład Ekologii Ptaków	1991	Wrocław
Koralewska Iwona	Występowanie nietoperzy w sadzie	Akademia Rolnicza w Poznaniu, Katedra Zoologii	1991	Poznań
Kowalski Marek	Charakterystyka zgrupowań nietoperzy przebywających w wybranych podziemiach Warszawy	Uniwersytet Warszawski, Wydział Biologii	1988	Warszawa
Kunderak Katarzyna	Hibernacja nocka rudego (<i>Myotis daubentoni</i> (Kuhl, 1819)) w sztolni w Sowiej Dolinie koło Karpacza	Uniwersytet Wrocławski, Muzeum Przyrodnicze	1997	Wrocław
Langowski Andrzej	Wybiórczość miejsc żerowania i sezonowe zmiany aktywności łowieckiej nietoperzy na terenie Mazurskiego Parku Krajobrazowego	Uniwersytet Warszawski, Wydział Biologii	1997	Warszawa
Lesiński Grzegorz	Zagadnienia ekologii nietoperzy zimujących w sztucznych podziemiach na Mazowszu	Uniwersytet Warszawski, Wydział Biologii	1982	Warszawa
Łupicki Dariusz	Różnice szybkości jesiennej akumulacji tłuszczu u osobników nocka rudego (<i>Myotis daubentoni</i> (Kuhl, 1819)) w zależności od płci, wieku i wymiarów ciała	Uniwersytet Wrocławski, Muzeum Przyrodnicze	1996	Wrocław
Mika Dariusz	Mikrokomputerowy system Rejestracji Przelotów nietoperzy	Politechnika Wrocławska, Wydział Elektroniki, Instytut Cybernetyki	1996	Wrocław
Niedzielski Leon	Pożyteczność nietoperzy w niszczeniu szkodników leśnych	Wyższa Szkoła Rolnicza w Poznaniu, Zakład Ochrony Lasu	1951	Poznań
Paszkiewicz Renata	Częstość przebudzeń i dynamika masy nocka rudego (nocka Daubentona) (<i>Myotis daubentoni</i> (Kuhl, 1819)) w czasie hibernacji	Uniwersytet Wrocławski, Zakład Anatomii Porównawczej Kręgowców	1993	Wrocław
Pawlikowski Jarosław	Zimowa inwentaryzacja nietoperzy [<i>Chiroptera</i>] w wybranych jaskiniach Ojcowskiego Parku Narodowego i okolicach w latach 1991-1995	Akademia Rolnicza w Poznaniu, Katedra Ochrony Lasu i Środowiska Przyrodniczego	1995	Poznań
Pykała Anna	Aktywność łowiecka mroczka późnego (<i>Eptesicus serotinus</i>) w różnych środowiskach peryferyjnej części Warszawy (Rembertowa)	Uniwersytet Warszawski, Wydział Biologii	1995	Warszawa
Radzicki Grzegorz	Dynamika liczebności zimujących nietoperzy w Jaskini "Szachownica" w sezonach 1993/94 i 1994/95	Uniwersytet Łódzki, Katedra Ekologii i Zoologii Kręgowców	1995	Łódź
Ruczyński Ireneusz	Nietoperze zasiedlające skrzynki lęgowe na terenie Zaborskiego i Gostynińskiego-Włocławskiego Parku Krajobrazowego	UMK w Toruniu, Zakład Zoologii Kręgowców, Instytut Biologii	1995	Toruń
Rajter Joanna	Aktywność socjalna i żerowiskowa karlika większego <i>Pipistrellus nathusii</i> (Keyserling et Blasius, 1839) (<i>Chiroptera</i>) w parku	Uniwersytet Wrocławski, Instytut Zoologiczny	1999	Wrocław

	Szczytnickim we Wrocławiu			
Rymarzak Grzegorz	Dynamika i wybiórczość miejsc żerowania nocka rudego <i>Myotis daubentoni</i> w Gdańsku Oliwie	Uniwersytet Gdański, Katedra Ekologii i Zoologii Kręgowców	1997	Gdańsk
Struzik Jolanta	Aktywność podkowców małych <i>Rhinolophus hipposideros</i> (Bechstein, 1800) z terenu Pienin	Uniwersytet Wrocławski, Instytut Zoologii	1997	Wrocław
Szkudlarek Rafał	Charakterystyka środowiska hibernacji wybranych gatunków nietoperzy w rezerwacie nietoperzy Nietoperek	Uniwersytet Wrocławski, Zakład Anatomii Porównawczej Kręgowców	1993	Wrocław
Węgiel Andrzej	Inwentaryzacja letnich kolonii podkowca małego <i>Rhinolophus hipposideros</i> (Bechstein, 1800) w Beskidach Zachodnich i Pieninach	Akademia Rolnicza w Poznaniu, Katedra Ochrony Lasu i Środowiska Przyrodniczego	1994	Poznań
Węgiel Jolanta	Inwentaryzacja nietoperzy (<i>Chiroptera</i>) na terenie Wyżyny Częstochowskiej	Akademia Rolnicza w Poznaniu, Katedra Ochrony Lasu i Środowiska Przyrodniczego	1994	Poznań
Wodziczko Wojciech	Nietoperze [<i>Chiroptera</i>] w Karkonoskim Parku Narodowym	Akademia Rolnicza w Poznaniu, Instytut Zoologii Stosowanej	1982	Poznań
Zazdrośnińska-Pieczara Elżbieta	Zespoły nietoperzy w środowisku miejskim i pozamiejskim	Uniwersytet Warszawski, Wydział Biologii	1991	Warszawa

Prace dyplomowe

Autor	Tytuł	Szkoła	Rok	Miasto
Gorzelał Piotr	Charakterystyka przyrodniczo - geologiczna jaskiń i sztolni w Sudetach Zachodnich. Inwentaryzacja nietoperzy	Technikum Leśne w Miliczu	1994	Milicz
Niezabitowski Marek	Budowa i znaczenie budek dla nietoperzy w leśnictwie	Technikum Leśne	1991	

Prace doktorskie

Autor	Tytuł	Uczelnia	Rok	Miasto
Jurczyszyn Mirosław	Ekologia zimowania nietoperzy (<i>Chiroptera</i>) z rodzaju <i>Myotis</i> (Kaup.) w Forcie I w Poznaniu	UAM w Poznaniu, Zakład Zoologii Systematycznej	1995	Poznań
Kokurewicz Tomasz	Ekologia hibernacji nocka rudego <i>Myotis daubentoni</i> (Kuhl, 1817)	Instytut Zoologii P.A.N.	1999	Warszawa
Urbańczyk Zbigniew	Biologia i ekologia zimowania mopka <i>Barbastella barbastellus</i> (Schreber, 1774) (Mammalia: Chiroptera)	UAM w Poznaniu, Zakład Biologii i Ekologii Ptaków	1992	Poznań

Bacardi i nietoperze

Na każdej butelce najbardziej znanego na świecie rumu umieszczony jest symbol nietoperza. Związek ten trwa od momentu zakupu przez katalońskiego emigranta - Don Fucundo Bacardi małej, starej destylarni, w pobliżu Santiago de Cuba. Pod jej dachem mieściła się kolonia nietoperzy. Zarówno na Kubie, jak również w Katalonii, rodzinnym kraju państwa Bacardi, nietoperz był uważany za opiekuna domostwa, zapewniając zdrowie, fortunę i dbając o jedność rodziny. Dlatego Dona Amalia Victoria, żona Don Fucundo Bacardi, postanowiła, że nietoperz będzie symbolem znakomitego rumu, którego recepturę opracował jej mąż.

Jak widać, nietoperze przyniosły szczęście rodzinie Bacardi. Produkty z tym znakiem znane są w ponad 170 krajach świata i cieszą się największą popularnością, zajmując pierwsze miejsca w rankingach sprzedaży na świecie.

Bacardi ze swojej strony "odwdzięcza" się nietoperzom, od dawna wspierając wiele projektów ochronnych dotyczących tych ssaków, szczególnie gatunków tropikalnych. W naszym kraju, Bacardi-Martini Polska Sp. z o.o., wsparła finansowo ostatnią, XIII Ogólnopolską Konferencję Chiropterologiczną pt. "Badamy, aby skutecznie chronić". Uczestnicy Konferencji mieli także możliwość, podczas "Balu Nietoperzoluba", skosztować znakomitego rumu ze znakiem nietoperza.

Pierwsza destylarnia zakupiona przez Don Fucundo Bacardi, w której przebywały nietoperze.

Andrzej Węgiel, Poznań

Lista dyskusyjna "GACEK"

Wszystkich, którzy mają dostęp do Internetu i korzystają z poczty elektronicznej, zapraszamy do uczestnictwa w liście dyskusyjnej "Gacek", w całości poświęconej nietoperzom. Internetowe listy dyskusyjne służą do kontaktu, wymiany poglądów, dyskusji, debat itp., na określony temat. Zasada działania takich list jest bardzo prosta: uczestnik listy wysyła e-mail na adres listy, a otrzymują go wszyscy subskrybenci. W ten sposób w dyskusji może uczestniczyć wiele osób równocześnie i do tego bariera odległości przestaje istnieć.

Aby zostać uczestnikiem listy dyskusyjnej "Gacek" wystarczy wysłać e-mail o treści "**subscribe gacek**" na adres: **majordomo@sylaba.poznan.pl**, a po otrzymaniu odpowiedzi, potwierdzić zamiar uczestnictwa w liście poprzez odesłanie otrzymanego maila. Od tego momentu jest się już uczestnikiem listy dyskusyjnej "GACEK" i można oczekiwać na korespondencję. Natomiast, aby samemu wziąć udział w dyskusji, trzeba wysłać listy na adres: **gacek@sylaba.poznan.pl**.

Andrzej Węgiel, Poznań

Osoby i instytucje, które wsparły działalność OTON w ostatnim okresie:

Instytut Ekologii PAN, Dziekanów Leśny
Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
PKO BP IV o. Warszawa
Sylaba Internet S. C., Poznań
Mirosław Romcio
oraz wszyscy, którzy opłacili składki członkowskie

Dziękujemy bardzo za wsparcie!

Co zrobić, aby zostać członkiem Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Nietoperzy?

Wystarczy chcieć wspierać ochronę nietoperzy, wypełnić deklarację (jest dołączona do Biuletynu) oraz wpłacić składkę członkowską. Składka jest ważna w roku kalendarzowym, w którym ją wpłacono. Czas na opłacenie kolejnej składki upływa z dniem 30 czerwca roku następnego.

Składki członkowskie na rok 2000:

<u>składka podstawowa:</u>	15 zł
<u>składka ulgowa</u> (dla osób, które nie są w stanie zapłacić składki podstawowej):	10 zł
<u>składka junior</u> (dla osób do 16 roku życia włącznie):	5 zł
<u>składka dożywotnia</u> - dziesięciokrotna wartość składki podstawowej:	150 zł
<u>składka rodzinna</u> (dla osób z tym samym adresem korespondencyjnym – przesyłany będzie 1 komplet materiałów):	pierwsza osoba - składka normalna, - następne - 50% niżki

The fees values for 2000:

- full - 15 PLN
- reduced (for people not able to pay full fee) - 10 PLN
- young (for children below 16 years old) - 5 PLN
- life - 150 PLN
- familiar (for persons with the same address) - first person - normal fee, other - 50% reduced

**Po co wstępować do
Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Nietoperzy?**

Towarzystwo prowadzi działalność mającą na celu poznanie nietoperzy, ich ochronę oraz szeroko rozumianą edukację. Planujemy wydanie książeczki pod roboczym tytułem „Poznajemy nietoperze - ABC wiedzy o nietoperzach i ich ochronie” oraz zintensyfikowanie prac mających na celu objęcie ochroną najważniejszych zimowisk tych ssaków w Polsce. Każdy członek Towarzystwa jest dla nas moralnym wsparciem naszej działalności, a ponadto im większą siłę będzie stanowił OTON, tym odważniej będziemy mogli występować względem ludzi z zewnątrz. Siłą Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Nietoperzy są jego członkowie.

**"BOROWIACZEK" - BIULETYN
OGÓLNOPOLSKIEGO TOWARZYSTWA OCHRONY NIETOPERZY**

„Borowiaczek” ukazuje się dwa razy w roku: wiosną i jesienią. Informujemy w nim o tym, co się dzieje w polskiej chiropterologii oraz w Towarzystwie. Chcielibyśmy, aby obok funkcji informacyjnej „Borowiaczek” stał się także pismem dyskusyjnym. Z pewnością jest wiele problemów nurtujących polską (i nie tylko) chiropterologię. Będziemy starali się o nich pisać (a może także je rozwiązywać?) na łamach naszego Biuletynu.

Prosimy zatem wszystkich naszych czytelników o pomoc w redagowaniu „Borowiaczka”. Czekamy na ciekawe teksty lub pomysły na nie, tematy do dyskusji, rysunki i zdjęcia oraz wszelkie uwagi dotyczące Biuletynu. Teksty nie muszą dotyczyć spraw ważnych dla polskiej chiropterologii - mogą być poświęcone własnym spotkaniom z nietoperzami. Zastrzegamy sobie prawo skracania i redagowania nadesłanych tekstów. Będziemy starali się, aby „Borowiaczek” był ciekawy zarówno dla profesjonalistów, jak i amatorów, rozpoczynających dopiero swoją przygodę z nietoperzami.

OGÓLNOPOLSKIE TOWARZYSTWO OCHRONY NIETOPERZY
POLISH SOCIETY FOR BAT PROTECTION

Adres (address): Instytut Ekologii PAN, Dziekanów Leśny, 05-092 Łomianki,
tel. (0-22) 751 30 46-49

w. 280 lub 285, fax.: (0-22) 751 31 00

e-mail: oton@sylaba.poznan.pl, <http://www.oton.sylaba.pl>

Konto (account): PKO BP IV Oddział Warszawa 10201042-226846-270-1

Zarząd OTON
Board of OTON

Przewodniczący - Grzegorz Lesiński

Wiceprzewodniczący - Krzysztof Kasprzyk

Wiceprzewodniczący - Andrzej Węgiel

Skarbnik - Marek Kowalski

Sekretarz - Grzegorz Radzicki

Mirosław Jurczyszyn

Rafał Szkudlarek

BOROWIACZEK - BIULETYN OGÓLNOPOLSKIEGO TOWARZYSTWA OCHRONY NIETOPERZY

THE LESSER NOCTULE - Bulletin of the Polish Society for Bat Protection

Redagują: Marek Kowalski, Andrzej Węgiel; nakład 500 egzemplarzy

Adres redakcji: Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Nietoperzy, Instytut Ekologii PAN,
Dziekanów Leśny, 05-092 Łomianki, tel. (0-22) 751 30 46-49 w. 280 lub 285

Skład i druk: Drukarnia Poznańska
